

Τεύχος 30/Καλοκαίρι-Φθινόπωρο 2014

ΓΙΑΤΡΕΥΩ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ ΜΕΤΡΟΠΟΛΙΤΑΝ

Αν έρθει η γρίπη, πως να την αντιμετωπίσετε

Περιτοναϊκή καρκινωμάτωση

Αρθροσκόπηση στον καρπό και στο χέρι

Οι Έλληνες πρωτοπόροι των εμβολιασμών

Η ΠΡΟΟΔΟΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ

ΠΑΡΚΙΝΣΟΝ:
Η ΝΟΣΟΣ ΠΟΥ
ΠΡΟΚΑΛΕΙ... ΤΡΟΜΟ

Ο ΒΗΧΑΣ: ΠΟΣΟ
ΒΛΑΠΤΕΙ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ
ΠΟΣΟ ΩΦΕΛΕΙ

Οι Έλληνες πρωτοπόροι των εμβολιασμών

«Ιητρική δε πάντα πάλαι υπάρχει...»

Ιπποκράτης

Η επάρατη νόσος της ευλογιάς που εξαφανίστηκε επίσημα από την οικουμένη (WHO 1984), αποτελούσε κατά τον 18ο αιώνα μία εξαιρετικά σοβαρή ιογενή εξανθηματική νόσο της παιδικής ηλικίας, πολύ μεταδοτική, με υψηλά ποσοστά θνησιμότητας (10-30%), αλλά και σοβαρών επιπλοκών όπως τύφλωσης, λόγω της ιογενούς κερατίτιδας που προκαλούσε. Σε όσα από τα παιδιά διασώζονταν, παρέμεναν δύσμορφα σημάδια-ουλές (ιδιαίτερα στο πρόσωπο), τα οποία τα συνόδευαν σε ολόκληρη τη ζωή τους (βλογοκοκμημένοι).

Η ανακάλυψη του δαμαλισμού, του εμβολιασμού δηλαδή εναντίον της ευλογιάς, έγινε το 1796 από τον Βρετανό ιατρό Edward Jenner (1749-1823) (Εικ. 1), δίδοντάς του τον τίτλο του ευεργέτη της ανθρωπότητας. Η ανακάλυψη αυτή αποτέλεσε το πρώτο βήμα

Γράφει

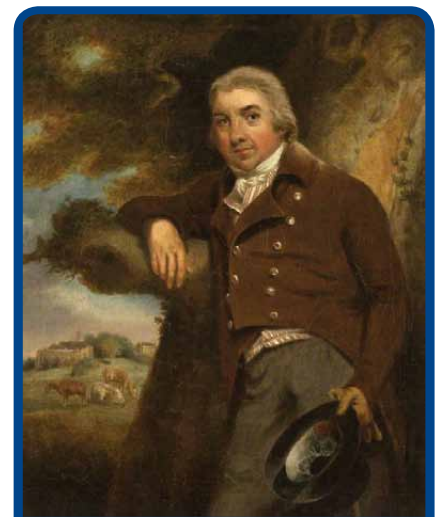
ο Δρ **Αναστάσιος Ι. Μυλωνάς**
Αν. Διευθυντής Στοματικής και
Γναθοπροσωπικής Χειρουργικής Κλινικής
στο Νοσοκομείο Metropolitan.
Ιστορικός της Ιατρικής.

για την πρόοδο εμβολιασμών. Ελάχιστοι όμως γνωρίζουν, ότι δύο Έλληνες ιατροί των αρχών του 18^{ου} αιώνα, ο Εμμανουήλ Τιμόνης (1669-1718/1720) και ο Ιάκωβος Πυλαρινός (1659-1718), δημοσίευσαν το 1714 στο Αγγλικό περιοδικό "Philosophical Transactions" της Royal Society του Λονδίνου, την πρώτη επιστημονική εφαρμογή του εμβολιασμού που ονομάστηκε «ευλογιασμός» (variolatio) και αποτέλεσε πρόδρομο μέθοδο του δαμαλισμού (vaccinatio), ως προληπτικής εν γένει μεθόδου κατά των πολλών και ενίοτε σοβαρών ασθενειών της παιδικής ηλικίας. Ο «ευλογιασμός», ο οποίος εφαρμοζόταν από την λαϊκή ιατρική για την προστασία από την ευλογιά, ως μέθοδος τεχνητής ανοσοποίησης, συνίστατο στη λήψη υγρού (πύου) από φλύκταινες ελαφρά πασχόντων από ευλογιά ή ευρισκομένων στο στάδιο της αναρρώσεως και στην συνέχεια στην εμφύτευση (ενοφθαλμισμό) μετά από σκαριφισμούς στο δέρμα υγιών παιδιών, με αποτέλεσμα να εκδηλώνεται ηπιότερη νόσος, να καθίστανται τα παιδιά άνοσα και να μην προσβάλλονται πλέον από τη μάστιγα της ευλογιάς (Εικ. 2 και 3).

Ο Εμμανουήλ Τιμόνης, γεννημένος στη Χίο, σπούδασε στην Ιατροφιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου της Πάδοβας της Ιταλίας. Άσκησε την Ιατρική στην Κωνσταντινούπολη. Έγινε ιατρός της Υψηλής Πύλης και αρχίατρος του Σουλτάνου, ενώ συνέχισε τις σπουδές του στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης της Αγγλίας. Ανακηρύχθηκε διδάκτωρ το 1703 και έγινε μέλος της Βασιλικής Ιατρικής Εταιρείας του

Λονδίνου (Royal Society of London). Στις 27 Μαΐου 1714, σε συνεδρία της Εταιρείας, παρουσιάστηκαν οι παρατηρήσεις του Εμμανουήλ Τιμόνη περί της επιστημονικής μεθόδου του «ευλογιασμού», από τον φίλο του ιατρό John Woodward με τίτλο «Μία

Εικόνα 1. Ο Edward Jenner (1749-1823)
[Προσωπογραφία του J. R. Smith, 1800,
Wellcome Library, London].

στρατηγού Φραγκίσκου Μοροζίνη, του διοικητή της Κρήτης Ισμαήλ Πασά, των ηγεμόνων της Μολδοβλαχίας, καθώς επίσης και αρχίατρος του Μεγάλου Πέτρου της Ρωσίας. Τελικά εγκαταστάθηκε στην Κωνσταντινούπολη. Το 1715 δημοσίευσε στη Βενετία με την έγκριση της Ιεράς Εξετάσεως στη λατινική γλώσσα τη σημαντική μελέτη του για τον «ευλογιασμό» με τίτλο "Nova et tuta Variolas Excitandi per Transplantationem Methodus; Nuper inventa & in usum tracta..."; δηλ. «Νέα και ασφαλής μέθοδος αποφυγής της ευλογιάς δια μετεμφυτεύσεως, η οποία εφευρέθηκε προσφάτως και έχει τεθεί σε χρήση» (Εικ. 4).

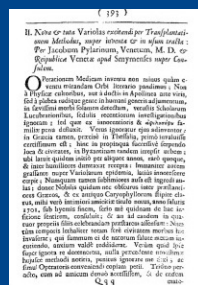
Ο Ιάκωβος Πυλαρινός περιγράφει με αξιοθαύμαστο τρόπο ότι παρατηρώντας μία απλή Ελληνίδα χωρική κάπου στη Θεσσαλία, εντυπωσιάσθηκε από το γεγονός πώς τριβοντας η γυναίκα αυτή τη πληγή κάποιου προβάτου προσβεβλημένου από ευλογιά, ενοφθαλμιζε κατόπιν τον γδαρμένο ιστό στο χέρι παιδιών, πού με αυτόν τον τρόπο αποκτούσαν ανοσία στο καταραμμένο νόσημα. Αναφέρει στη μελέτη του ότι είχε εφαρμόσει από το 1701 τον εμβολιασμό σε πειραματικό στάδιο σε παιδιά της Κωνσταντινούπολης. Και οι δύο Έλληνες πρωτοπόροι ιατροί σημειώνουν, ότι η μέθοδος του «ευλογιασμού» προήλθε από την Ασία και οι ντόπιοι πληθυσμοί κυρίως της Κιρκασίας και της Γεωργίας, τη χρησιμοποιούσαν για την

πραγματεία ή ιστορία της προλήψεως της ευλογιάς με εντομή ή ενοφθαλμισμό, όπως από καιρό εφαρμόζεται στην Κωνσταντινούπολη. Απόσπασμα της επιστολής του Εμμανουήλ Τιμόνη». Την ίδια χρονιά η εργασία δημοσιεύθηκε στο περιοδικό της Βασιλικής Εταιρείας του Λονδίνου (Φιλοσοφικά Πρακτικά).

Ο Ιάκωβος Πυλαρινός, γεννημένος στο Ληξούρι της Κεφαλλονιάς κι έχοντας σπουδάσει στη Νομική και Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου της Πάδοβας, την ίδια χρονιά (1714) δημοσίευσε στο περιοδικό της Βασιλικής Εταιρείας του Λονδίνου (Φιλοσοφικά Πρακτικά), τη μελέτη του για τον «ευλογιασμό» με τίτλο "Pylarinus, James. M. D. A new and safe method of procuring the small pox by transplantation, lately invented and drawn into use". Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Ιάκωβος Πυλαρινός αφού περιηγήθηκε την κυρίως Ελλάδα, Ρωσία, Μολδοβλαχία, Αίγυπτο και Μικρά Ασία, άσκησε την Ιατρική αφιλοκεδώς σε διάφορες περιοχές, διατελώντας μεταξύ άλλων προσωπικός ιατρός του ηγεμόνα της Σερβίας, του Βενετσιάνου

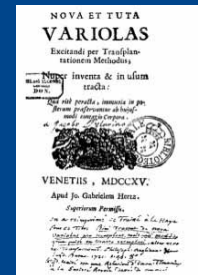

Εικόνα 3. Η πρώτη σελίδα (σελ. 72) της εργασίας του Εμμανουήλ Τιμόνη για την εφαρμογή του 'ευλογιασμού' στο Αγγλικό περιοδικό Philosophical Transactions.

Εικόνα 2. Η πρώτη σελίδα (σελ. 393) της εργασίας του Ιάκωβου Πυλαρινού για την εφαρμογή του 'ευλογιασμού' στο Αγγλικό περιοδικό Philosophical Transactions.

προφύλαξη των παιδιών τους από τις παραμορφώσεις που προκαλούσε η νόσος. Διαπιστώνεται λοιπόν ότι η συμβολή των Ελλήνων ιατρών Τιμόνη και Πυλαρινού, ως εισηγητών της πρώτης επιστημονικής εφαρμογής του εμβολιασμού για την καταπολέμηση της ευλογιάς, με τη μέθοδο του «ευλογιασμού», στις αρχές του 18ου αιώνα, υπήρξε καθοριστική για τη συστηματική αντιμετώπιση του νοσήματος της ευλογιάς. Ο Edward Jenner αξιοποίησε τις εμπειρικές του παρατηρήσεις και αναμφίβολα είχε υπόψη του τις πρωτότυπες και νεωτερίζουσες εργασίες των Ελλήνων ιατρών Τιμόνη και Πυλαρινού. Έτσι πέτυχε να επιλύσει ριζικά το πρόβλημα της ευλογιάς, και κατετάγη στη χορεία των μεγάλων ιατρών και ευεργετών της ανθρωπότητας. Εν τούτοις δεν υπάρχει καμία γκραβούρα, χαλκογραφία, ή λιθογραφία πού να αναπαριστά το πορτραίτο του Ιάκωβου Πυλαρινού ή του Εμμανουήλ Τιμόνη ούτε αναφορές στο έργο τους.

Εικόνα 4. Η σελίδα τίτλου της μελέτης του Ιάκωβου Πυλαρινού που εκδόθηκε στα λατινικά στη Βενετία το 1715 και αναφερόταν στον 'ευλογιασμό'.